

Խ. ԱԲՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
УЧЕНЫЕ ЗАПИСКИ АРМЯНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМ. Х. АБОВЯНА

Հումանիտար գիտություններ №2-3 (31-32) 2017 Гуманитарные науки

ՀՏԴ 93/94

ՀԱՅ ՌԱԶՄԱԳԵՐԻՆԵՐԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԵՈՆՈՒՄ ԶԻՆՎՈՐԱԳՐԵԼՈՒ
ԽՆԴԻՐԸ 1916-1918 ԹԹ.
Ս.Ա.ՊՈՂՈՍՅԱՆ

*Խ. Արովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան, 0010,
Երևան, Տիգրան Մեծի, 17
e-mail: poghosyansamvel@yahoo.com*

Ուսումնասիրության նպատակն է բացահայտել և լուսաբանել Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին Անտանտի երկրների ռազմագերիների ճամբարներում հայտնված թուրքական և բուլղարական բանակների հայ զինվորիների ազատելու և Կիպրոսում կազմավորված Հայկական լեգեոնին կամավորագրելու խնդիրը: Ցույց է տրվում, որ միայն բրիտանական գերության մեջ հայտնված հայ ռազմագերիները կարողացան միանալ վերոհիշյալ հայկական զորամասին, իսկ ռուսական, ֆրանսիական, սերբական գերության մեջ հայտնված հայ զինվորները ինչ-ինչ պատճառներով այդպես էլ չմիացան Հայկական լեգեոնին:

***Բանալի բառեր.** Հայկական լեգեոն, հայ ռազմագերիներ, Առաջին աշխարհամարտ, Կիլիկիա, Պողոս Նուբար:*

Ներկայացված է խմբագրություն 28.06.2017թ.

Առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին մի քանի հարյուր հազար հայ երիտասարդներ զորակոչվեցին հակամարտող Անտանտի կամ Քառյակ դաշինքի երկրների բանակներ: Ռազմական գործողությունների ընթացքում թուրքական և բուլղարական բանակների հազարավոր հայ զինվորներ գերվել էին Անտանտի երկրների զորքերի կողմից: Նրանք բավական ծանր վիճակում էին հայտնվել Ռուսաստանի, Սերբիայի, Ֆրանսիայի, Մեծ Բրիտանիայի ռազմագերիների ճամբարներում: Մի կողմից նրանք դիտվում էին որպես թշնամի երկրի հպատակներ, մյուս կողմից՝ նրանց թշնամաբար էին վերաբերվում թուրք, ավստրիացի ու գերմանացի ռազմագերիները՝ հայերին համարելով Անտանտի նկատմամբ համակրանք ունեցողներ:

1916 թ. հոկտեմբերի 27-ին Հայ ազգային պատվիրակության նախագահ Պողոս Նուբարը, Ֆրանսիայի ներկայացուցիչ Ժորժ Պիկոն, Բրիտանիայի ներկայացուցիչ Մարկ Սայքսը Լոնդոնում համաձայնագիր կնքեցին Կիպրոսում ֆրանսիական վերահսկողության տակ Հայկական լեգեոն կազմավորելու շուրջ [7]: Հայկական այդ կամավորական զորամասը կովելու էր Կիլիկիան ազատագրելու համար, որի դիմաց Ֆրանսիան պատերազմից հետո ճանաչելու էր հայերի ինքնավարության իրավունքը իր վերահսկողության տակ անցնող հայկական տարածքներում: Դեռևս 1916 թ. մայիսին ստորագրված Սայքս-Պիկոյի գաղտնի համաձայնագրով Մեծ Բրիտանիան, Ֆրանսիան և Ռուսաստանը նախատեսում էին պատերազմի հաղթական ավարտից հետո իրար մեջ բաժանել Օսմանյան կայսրությունը: Ըստ դրա՝ հայկական տարածքները բաժանվելու էին երկու տերությունների միջև. Ռուսաստանին էին անցնելու Վանի, Բիթլիսի, Էրզրումի,

Տրապիզոնի նահանգները, Ֆրանսիային՝ Սեբաստիայի, Խարբերդի, Դիարբեքիի նահանգները և Կիլիկիան: Վերջինս բաժանված էր Ադանայի և Հալեպի նահանգների մեջ: Հետևաբար՝ հայկական զորամասը պատերազմելու էր սեփական հայրենիքը ազատագրելու և ինքնավարության իրավունք ձեռք բերելու համար:

Հայկական լեգեոնը ձևավորվելու էր կամավորագրության հիմունքներով: Նախատեսվում էր բացի Ամերիկայից, Եվրոպայից, Եգիպտոսից ժամանած կամավորների, նրանում ներառել նաև Անտանտի ռազմագերիների ճամբարներում ներկայված հազարավոր հայ ռազմագերիներին: Դրա շնորհիվ վերջիններս կփրկվեին ծայրահեղ ծանր դրությունից, իսկ լեգեոնը կհամալրվեր ռազմական պատրաստվածություն և մարտական փորձ ունեցող մարտիկներով:

1916 թ. հոկտեմբերի 24-ին Պ. Նուբարը Ժ. Պիկոյի հետ հանդիպման ժամանակ բարձրացրեց բրիտանացիների կողմից Հնդկաստան տեղափոխված թուրքական բանակի 200 հայ ռազմագերիներին և ռուսների կողմից Սիբիր ուղարկված շուրջ 5.000 արևմտահայ ռազմագերիներին ազատ արձակելու և լեգեոնում ընդգրկելու հարցը: Ժ. Պիկոն խոստացավ ուսումնասիրել այդ հարցը և պատասխանել հաջորդ հանդիպման ժամանակ [5, էջ 384-386]:

Հոկտեմբերի 27-ին Ազգային պատվիրակության անդամներ Պ. Նուբարը, Հարություն Մոստիջյանը, Ջեյմս Մալքոլմը, Բրիտանիայի ներկայացուցիչ Մ. Սայքսը և Ֆրանսիայի ներկայացուցիչ Ժ. Պիկոն քննարկեցին հայկական լեգեոնի կազմավորման խնդիրը: Քննարկվեց նաև ռազմագերիների հարցը: Ժ. Պիկոն և Մ. Սայքսը հույս ունեին, որ ռուսական կառավարությունը դրական կվերաբերվեր Սիբիր արքայազան թուրքական բանակի հայ ռազմագերիներին և Կովկասի արևմտահայ գաղթականներին կամավորագրելուն: Նախատեսվում էր նրանց Վլադիվոստոկի և Կանադայի վրայով տեղափոխել Ֆրանսիայի հարավ՝ մարզելու համար: Այս հանդիպման ընթացքում վերջնական որոշում կայացվեց Հայկական լեգեոնը կազմավորելու պայմանների շուրջ: Համաձայնության 7 կետերից 2-րդը վերաբերում էր ռազմագերիներին: Ըստ դրա՝ Ժ. Պիկոն և Մ. Սայքսը անհրաժեշտ քայլեր էին ձեռնարկելու Ռուսաստանի կառավարության մոտ, որպեսզի ապահովվեին Սիբիր արքայազան արևմտահայ ռազմագերիների և Կովկասի արևմտահայ գաղթականների կամավորագրությունն ու մեկնումը [5, էջ 393-397]:

Այսպիսով, Հայկական լեգեոնի կազմավորման մասին որոշման մեջ նախատեսվում էր հայ ռազմագերիների ազատ արձակումը և կամավորագրությունը հայկական այդ զորամասին:

Դեկտեմբերի 17-ին Ֆրանսիայի վարչապետ Արիստիդ Բրիանը Պետրոգրադում ֆրանսիական դեսպան Մորիս Պալեոլոգին ուղարկած գաղտնի նամակով տեղեկացնում էր Հայկական լեգեոնի կազմավորման մասին, որին կից ուղարկել էր նաև Պ. Նուբարի նամակը, որպեսզի փոխանցվեր Ռուսաստանի պետական դումայի պատգամավոր Սիբայել Պապաջանյանին: Դեսպանից պահանջվում էր այդ մասին տեղյակ պահել ռուսական կառավարությանը և ստանալ թույլտվություն Ռուսաստանի տարածքում նույնպես կամավորագրություն անցկացնելու, ինչպես նաև ռուսների կողմից գերված թուրքական բանակի հայ ռազմագերիներին լեգեոնում ընդգրկելու հնարավորություն տալու մասին [3, էջ 406-407]:

Չնայած Ազգային պատվիրակության տվյալներով արևմտահայ ռազմագերիների թիվը Ռուսաստանում հասնում էր շուրջ 5.000-ի, սակայն իրականում այդ թիվն ավելի փոքր էր:

Արևմտահայ փախստականների հանձնաժողովի հաշվարկներով 1916 թ. դեկտեմբերին Սիբիրում կային շուրջ 2.000 հայ ռազմագերիներ [1, թ. 47]: Չնայած դեռևս 1914 թ. նոյեմբերից Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գևորգ Ե Սուրենյանցը, Մ. Պապաջանյանը և այլ գործիչներ բազմիցս դիմել էին Նիկոլայ 2-րդ կայսրին ու ռուսական

իշխանություններին, որպեսզի հայ ռազմագերիները ազատ արձակվեին, կամ բարելավվեին նրանց վիճակը, սակայն դրանք արդյունք չէին տվել: Նրանք գտնվում էին ծայրահեղ ծանր վիճակում [1, թ. 1-53]: Ո՛չ հայ գործիչների, ո՛չ ֆրանսիացիների ջանքերն այդպես էլ արդյունք չտվեցին: Ցարական իշխանությունները որևէ գործնական քայլ չկատարեցին նրանց ազատելու և Հայկական լեգեոնին միացնելու ուղղությամբ: Դա պայմանավորված էր ոչ միայն ռուսական կողմի չկամությամբ, այլ նաև այդ պահին Ռուսաստանում ստեղծված ճգնաժամով ու մոտալուտ հեղափոխության վտանգով: 1917 թ. փետրվարյան հեղափոխությունից անմիջապես հետո հայ գործիչները կրկին փորձեցին լուծել հայ ռազմագերիների հարցը:

1917 թ. մարտի 23-ին Գևորգ Ե կաթողիկոսը դիմեց Ռուսաստանի Ժամանակավոր կառավարությանը, խնդրելով՝ «Կարգադրել անմիջապես ազատել այն բոլոր հայ գերիներին, որոնք տանջում են Սիբիրում և Ռուսական պետության զանազան վայրերում, իբրև այնպիսի անձանց, որոնք կամաւոր կերպով իրենք իրենց յանձնել են ռուս քրիստոսասէր զօրքին» [2, թ. 16]: Մեզ հայտնի չէ թե՛ ինչ լուծում տվեց կաթողիկոսի խնդրանքին Ժամանակավոր կառավարությունը, սակայն նրանց Հայկական լեգեոնին միացնել այդպես էլ չհաջողվեց:

Ավելի արդյունավետ եղան բանակցությունները բրիտանական կողմի հետ:

Մեծ Բրիտանիայի Հնդկաստանի գործերով նախարարությունը դեռևս 1916 թ. հոկտեմբերի 24-ին տվել էր իր համաձայնությունը, որպեսզի Հնդկաստանում ներկայված հայ ռազմագերիները միանային Հայկական լեգեոնին [8, էջ 67]: Փաստորեն, բրիտանական կողմը ի սկզբանե բարի կամք դրսևորեց և որոշեց ընդառաջել հայ ռազմագերիներին Հայկական լեգեոնի տրամադրության տակ դնելու գաղափարին:

Եգիպտոսի հայոց թեմի առաջնորդ Թորգոմ արք. Գուշակյանը 1916 թ. վերջին մեկնեց Հնդկաստան, որպեսզի տեսակցի Բոմբեյում բանտարկված թուրքական բանակի հայ ռազմագերիների հետ, որոնք հիմնականում կիլիկեցիներ էին և նրանց համոզի անդամագրվելու լեգեոնին [3, էջ 411]: Բոմբեյի մոտ՝ Սըրընբուրի ճամբարում արգելափակված էին 165 հայ ռազմագերիներ: 1916 թ. դեկտեմբերի 26-ին Թորգոմ արք. Գուշակյանը հանդիպեց նրանց հետ [6, էջ 31]: Բոլորը ցանկություն հայտնեցին միանալու լեգեոնին: Կահիրեում Ֆրանսիայի գլխավոր հյուպատոս Շյուլ-Ալբերտ Դեֆրանսն առաջարկեց Ա. Բրիանին, որպեսզի բոլոր հայ ռազմագերիներին ուղարկեն Եգիպտոս: Զինվորագրվելու ընդունակներին պետք է ընդգրկելին լեգեոնի մեջ, իսկ մյուսներին կարող էին պահել Եգիպտոսի ռազմագերիների ճամբարներում [3, էջ 430]:

1917 թ. հունվարի 20-ին Եգիպտոսում բրիտանական գերագույն կոմիսար գեներալ Ռեզինալդ Վինգեյթը Ա. Դեֆրանսին տեղյակ պահեց, որ Մեծ Բրիտանիայի արտգործնախարարությունը համաձայն է, որ Հնդկաստանում գտնվող հայ ռազմագերիները միանան լեգեոնին, իսկ ինքն արդեն հեռագրել էր Հնդկաստանի փոխարքա Շելմսֆորդին, որպեսզի տեղեկացնի հայերի ուղարկման ամսաթիվը [3, էջ 429]: Փաստորեն, արդեն 1917 թ. հունվար-փետրվար ամիսներին Հնդկաստան արտորված բոլոր հայ ռազմագերիները տեղափոխվեցին Կիպրոս և միացան նորաստեղծ լեգեոնին:

Միջազգետքի և Պաղեստինի ռազմաճակատներում բրիտանացիների կողմից գերված թուրքական բանակի բոլոր հայ զինվորները, որոնք պիտանի էին ծառայության համար, նույնպես զինվորագրվեցին հայկական կամավորական բանակին: Հայկական լեգեոնի հրամանատար, ֆրանսիացի փոխգնդապետ Լուի Ռոմիոն և ֆրանսիական գեներալ Մորիս Բայուն միայն զովասանքով էին խոսում հայ ռազմագերիների կարգապահության և մարտական որակների մասին [4, էջ 47]:

Այսպիսով, կարող ենք փաստել, որ բրիտանացիների կողմից մինչ այդ, ինչպես նաև հետագայում գերված թուրքական բանակի զրեթե բոլոր հայ զինվորներն ու սպաներն ընդգրկվեցին Հայկական լեգեոնի մեջ:

Հայ գործիչները բարձրացրին նաև Բալկաններում գերված հայ զինվորիներին լեգեոնում ներգրավելու հարցը: 1917 թ. հոկտեմբերի 3-ին Եգիպտոսի բրիտանական ուժերի հրամանատարությունում Ֆրանսիայի ներկայացուցիչ լեյտենանտ Դոյնել դը Սեն-Քուենտինին ուղարկած նամակում գեներալ Մ. Բայուն հույս էր հայտնում, որ Փարիզ հասնելուց հետո կկարողանա զբաղվել Մակեդոնիայի ռազմաճակատի հայ ռազմագերիներին ազատելու և Հայկական լեգեոն ուղարկելու խնդրով [4, էջ 37]:

1917 թ. հոկտեմբերի 10-ին Պ. Նուբարը նամակով Ֆրանսիայի ԱԳՆ Արևելքի վարչության պետ Ժան Գուին տեղեկացրեց, որ թուրքական ու բուլղարական բանակի հայ ռազմագերիներ կան ներկայված Ագուենում (Կրոզ), որոնք խնդրագիր էին ուղարկել բարելավելու իրենց վիճակը՝ առանձնացնելով թուրք ու բուլղար ռազմագերիներից, որոնք թշնամաբար էին վերաբերվում հայերին: Հայ ռազմագերիներից 6-ը խնդրում էին իրենց ընդգրկել Հայկական լեգեոնի շարքերը [4, էջ 40]: Սակայն այդ դիմումները հիմնականում ընթացք չստացան:

1918 թ. հունվարի 26-ին Պ. Նուբարը Ժ. Գուին ուղարկած նամակում նշում էր, որ Սալոնիկի հայ համայնքից տեղեկացրել են, որ բուլղարական բանակի հարյուրավոր հայ զինվորներին դեռևս 1916 թ. վերջերին դաշնակիցները կոչ են արել հանձնվել՝ խոստանալով առանձնահատուկ վերաբերմունք ցույց տալ և չդիտել որպես ռազմագերի: Հայերից շատերն անձնատուր էին եղել սերբերին, փոքր մասն էլ՝ ֆրանսիացիներին: Չնայած տրված խոստումներին, նրանց որպես ռազմագերիներ ընդգրկել էին ծանր աշխատանքների մեջ: Պ. Նուբարը խնդրում էր թեթևացնել նրանց վիճակը և հնարավորության դեպքում միացնել Հայկական լեգեոնին: Ժ. Գուն որոշեց ռազմական նախարարությունից տեղեկանալ այդ հայերի քանակի, աշխատանքների և Ֆրանսիայի նկատմամբ դիրքորոշման մասին [4, էջ 156]: Փետրվարի 5-ին Ֆրանսիայի ԱԳ նախարար Ստեֆան Պիշոնը ռազմական նախարարությանը հարցում արեց սերբերի մոտ գտնվող հայ ռազմագերիների ճակատագրի մասին [4, էջ 290]: Դրանից մի քանի օր անց Ֆրանսիայի ԱԳՆ գլխավոր քարտուղար Պիեռ դը Մարթերիին տեղեկացրեց Պ. Նուբարին, որ կառավարությունը որոշում է ընդունել բուլղարահայ ռազմագերիների վիճակը բարելավել [4, էջ 167]:

1918 թ. մայիսի 4-ին Ֆրանսիայի ռազմական նախարար Ժորժ Կլեմանսոյի հրամանագրով Մարսելի հայ ազգային միության նախագահ Հովհաննես Սահասոջանին թույլատրվեց զբաղվել հայ ռազմագերիների ինքնությունը պարզելու և Հայկական լեգեոնին կամավորագրելու հարցերով [4, էջ 285]: Այսպիսով, Ֆրանսիայի բարձրագույն ղեկավարությունը կողմ էր հայ ռազմագերիներին լեգեոն տեղափոխելուն:

Մայիսի 25-ին Ժ. Կլեմանսոն տեղեկացրեց Ս. Պիշոնին, որ Մակեդոնիայում դաշնակցային բանակների գլխավոր հրամանատար գեներալ Ադոլֆ Գիյոման հայտնել է, որ սերբերը բոլոր դասալիքներին հանձնել են ֆրանսիացիներին: Սերբերի մոտ ռազմագերու կարգավիճակով հայտնվել են 39 հայեր, որոնցից 4-ը դեռևս 1916 թ. օգոստոսին իրենց իսկ խնդրանքով ընդգրկվել են սերբական բանակի մեջ: Մյուս հայ ռազմագերիներին ուղարկել են տարբեր ճամբարներ, ուր ներգրավվել են տարբեր ոչ շատ ծանր աշխատանքների մեջ: Գեներալը տեղեկացրել էր, որ այդ հայերից ոչ մեկը Հայկական լեգեոնում ընդգրկվելու համար չի դիմել, մինչև ժամանակ սերբական իշխանությունները հակված են նրանց պահել բանակում՝ աշխատուժի պակասի պատճառով [4, էջ 290-291]: Փաստորեն, սերբական կողմը և որոշ ֆրանսիացի հրամանատարներ ոչ միայն լուրջ քայլեր չէին անում հայ զինվորներին լեգեոն տեղափոխելու հարցում, այլև ամեն կերպ խոչընդոտում էին դրան:

1918 թ. հուլիսի 16-ին Ժ. Գուն տեղեկացրեց Պ. Նուբարին, որ Ֆրանսիայի Հայ կամավորների կենտրոնական կոմիտեի նախագահ Ս. Սվաճյանն առաջարկել է պատվիրակություն ուղարկել ռազմագերիների ճամբարներ բուլղարահայերին Հայկական

լեզեռնին կամավորագրելու նպատակով: Նա հարցնում էր Հայ ազգային պատվիրակության նախագահի կարծիքը հարցի շուրջ: Պ. Նուբարը միանշանակորեն ողջունեց այդ նախաձեռնությունը [4, էջ 340]:

Մարսելի հայ ազգային միության ներկայացուցիչները, որոնք բուլղարական ու թուրքական բանակներից գերված հայերին կամավորագրելու նպատակով մեկնել էին Կորսիկայի, Ալժիրի և Ֆրանսիայի ռազմագերիների ճամբարներ, Պ. Նուբարին տեղեկացրին, որ սերբական և չեխոսլովակյան ծագման գերիները օգտվում են աշխատանքային բարվոք պայմաններից, իսկ հայերը ներգրավված էին ծանր աշխատանքներում: Ազգային պատվիրակության նախագահը 1918 թ. սեպտեմբերի 23-ին Ժ. Գուից պահանջեց հայ ռազմագերիների համար ևս ապահովել բարենպաստ պայմաններ [4, էջ 371]: Ինչպես տեսնում ենք, լեզեռնի կազմավորումից շուրջ երկու տարի անց, համաշխարհային պատերազմի ավարտական փուլում դեռևս չէր հաջողվել ֆրանսիական ճամբարներից ազատել հայ ռազմագերիներին:

Ամփոփելով ուսումնասիրությունը, կարող ենք եզրակացնել, որ միայն բրիտանական գերության մեջ գտնվող հայ զինվորներին հաջողվեց միանալ Հայկական լեզեռնին: Նրանք դարձան այդ գորամասի լավագույն մարտիկները, քանի որ արդեն իսկ մարտական պատրաստվածություն էին անցել և մասնակցել էին ռազմական գործողությունների: Ինչ վերաբերում է ռուսական, ֆրանսիական, սերբական գերության մեջ գտնվող հայերին, ապա նրանց չհաջողվեց միացնել լեզեռնին և նրանք ստիպված էին դիմանալ ռազմագերիների ճամբարներում տիրող ծանր պայմաններին:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

[1] ՀԱԱ, ֆ. 57, ց. 5, գ. 90:

[2] ՀԱԱ, ֆ. 57, ց. 5, գ. 151:

[3] Մեծ տերությունները, Օսմանյան կայսրությունը և հայերը ֆրանսիական արխիվներում (1914-1918), Աշխատասիրությամբ Արթուր Պեյլերյանի, առաջաբանը՝ Ժան-Բատիստ Դյուրոզելի, ֆրանսերենից թարգմ. Վարուժան Պողոսյանը, հ. Ա, Երևան, 2005:

[4] Մեծ տերությունները, Օսմանյան կայսրությունը և հայերը ֆրանսիական արխիվներում (1914-1918), Աշխատասիրությամբ Արթուր Պեյլերյանի, առաջաբանը՝ Ժան-Բատիստ Դյուրոզելի, ֆրանսերենից թարգմ. Վարուժան Պողոսյանը, հ. Բ, Երևան, 2005:

[5] Boghos Nubar's Papers and the Armenian Question 1915-1918. Documents, Edited and translated by Vatche Ghazarian, Waltham, 1996.

[6] Գուշակեան Թորգոմ պատրիարք, Ամբողջ երկեր, հ. 2, Հնդկահայք:

[7] Պողոսյան Ս., Մայքս-Պիկո-Նուբար համաձայնության պայմանների փոփոխումը Ֆրանսիայի կողմից կողմից, Պատմություն և հասարակագիտություն տարեգիրք, թիվ 1, 2015, էջ 172-187:

[8] Մարուխանյան Ս., Հայոց ցեղասպանությունը Օսմանյան Թուրքիայում և Մեծ Բրիտանիան (1915-1918 թթ.), Երևան, 2005:

SUMMARY
ISSUE OF ACCEPTING WAR PRISONERS OF ARMENIAN ORIGIN INTO ARMENIAN
LEGION DURING 1916-1918
S.A. POGHOSYAN

The purpose of the article is to identify and to highlight the issue of releasing Armenian origin prisoners of Turkish and Bulgarian Armies from Entente's depots and volunteering them to the Armenian Legion established in Cyprus during the World War I. It is shown that only Armenian prisoners of war who were captured by British were able to join the above mentioned Armenian military unit. Armenian soldiers who were in Russian, French and Serbian captivity couldn't join the Armenian Legion for some reasons.

РЕЗЮМЕ
ВОПРОС ПРИНЯТИЯ ВОЕННОПЛЕННЫХ АРМЯНСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЙ В
АРМЯНСКИЙ ЛЕГИОН В 1916-1918 ГГ.
С. А. ПОГОСЯН

Цель статьи - выявить и осветить проблему освобождения заключенных военнопленных турецких и болгарских армий армянского происхождения из концлагров Антанты и присоединение к Армянскому легиону, сформированного на Кипре во время Первой мировой войны. Показано, что только армянские военнопленные захваченные англичанами смогли присоединиться к вышеупомянутой армянской воинской части. Армянские солдаты, которые находились на русском, французском и сербском плену, по каким-то причинам не могли присоединиться к Армянскому легиону.